

expedice speculum

Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla“

Němečtí rytíři v Hostěradicích

Při naší dnešní expedici jsme navštívili Hostěradice, město, jehož počátky sahají až k roku 1200, kdy náleželo Louckému klášteru. Významnou událostí byl příchod německých rytířů v roce 1237, kteří část Hostěradic dostali od majitele celé obce, krále Václava I. I když zde členové Řádu byli mnohem dříve, teprve nyní zde začali budovat své opevněné sídlo, tzv. komendu.

Z původní rozlehlé stavby komendy Řádu německých rytířů se dochovala část obvodové zdi, dobře viditelná z náměstí, budova komendy (dnes značně přestavěna a upravena na faru), kaple, kostel sv. Kunhuty a zbytky hospodářského stavení. O tom, že soubor těchto staveb měl obranný charakter, vypovídá viditelné torzo komendy se střílnami, otvor pro padací most v prvním patře a tloušťka jižní obvodové stěny kostela i celé věže. Areál byl navíc obehnan dodnes z části dochovaným vodním příkopem.

Naše první kroky vedou k obvodové stěně komendy. Nemůžeme si nevšimnout zazděné kamenné desky datované kolem roku 1500. Na desce je vyobrazena porážka dobytčete včetně znaku řeznického cechu. Renesanční deska, zde umístěna dodatečně, snad původně byla součástí měšťanského domu.

Přijímáme pozvání kněze pana Mgr. Josefa Dvořáka a vstupujeme do dvora fary. Stojí před námi jednopatrová budova pocházející z poloviny 13. století, která původně byla spojena visutým mostkem s kostelem. Dveřmi v těměř dva metry silné zdi vcházíme do pohřební raně gotické kaple z konce 13. století, které vévodí masivní kamenné stropní oblouky. V dnes zazděné kryptě pod podlahou kaple měli svou rodinou hrobku Jankovští z Vlašimě.

Dvůr fary je obehnan vysokou kamennou zdí. Na mnoha místech je opravována, ale při bližším ohledání lze podle zabarvení zdíva zjistit, že požáry, které ve středověku byly na denním pořádku, se nevyhnuly ani faře. V jižním rohu dvora se dochovalo kamenné torzo hospodářské budovy s vysokými okny a bránou vedoucí k vodnímu příkopu.

Monumentální stavba kostela

sv. Kunhuty vznikala jako trojlodní bazilika s plochým stropem. Dnes má kostel dvě lodě a osm pilířů nese mohutnou kamennou klenbu. V pozdním 13. století se podle nových plánů vybudovalo kněžiště baziliky.

Vpravo od hlavního vchodu do kostela jsou vystaveny figurální náhrobní kameny pocházející z místního hřbitova. Řada z nich byla Památkovým ústavem v Brně restaurována. Nápisy obsahují jména významných hostěradických měšťanů včetně cechovních znaků (např. pekař Šebastán Heindl +1578, řezník Šimon Trenz +1685), ale i jméno místního evangelického faráře Jana Gartnera +1617.

Se stavbou věže začal dle pamětního nápisu na kamenné desce zedník Kunatel v roce 1421. Dílo však bylo kvůli válečným událostem přerušeno. O něco výše umístěný letopočet udává

Hostěradický pranýř za plotem bývalé radnice

pokračování stavby v roce 1486. Věž byla dokončena kolem roku 1500. Úzké, točité kamenné schodiště vede až k jehlanovité střeše věže, která byla vyzděna v druhé polovině 16. století.

Hostěradice byly svou polohou významným místem na středověké obchodní cestě Brno - Znojmo. Vznikala zde řada hostinců, kde kupci nocovali. K obchodní cestě neodmyslitelně patřil lapkové a mordýři, kteří zákeřně přepadávali formanské vozy. Místo jednoho mordu dodnes možná připomíná smírčí kámen (nedaleko odbočky do Chlupic). Kámen z jemného pískovce nese reliéf latinského kříže. Podle Smolné knihy velkobitešské stojí na místě, kde lapkové Vítek Šilhavý a Držmáslو přepadli, okradli a zabili perníkáře Kopřivu z Ivančic. Za těžký zločin je i přes „smíření“ s pozůstalými zřejmě neminul na naše

Jedna z nejstarších dochovalých částí komendy německých rytířů

poměry tvrdý trest - kolovbití, spálení, či zasypání za živa.

Jistým symbolem právní moci a prostředkem výkonu trestu byl pranýř. Zpravidla stával na náměstí a ani v Hostěradicích tomu nebylo jinak. K pranýři v podobě mohutného kamenného

pranýř vyzvednout a umístit na jeho původní místo. Své využití by i v novodobém soudnictví jistě našel ...

I přes obranný charakter komendy Řádu německých rytířů, Hostěradicím jedna podstatná věc proti lapkům, vrahům a hlavně válečným nájezdům chyběla. Byly to kamenné hradby. Kromě vodního příkopu kolem komendy město chránil jen dřevěný plot. Hostěradičtí na ochranu svých životů i majetku využívali svých sklepení, které propojili množstvím podzemních chodeb. Pod celým centrem, ale i ve stráni nad městem jsou kilometry cest, ve kterých jsou podle legendy ukryty zlaté varhany z kostela sv. Kunhuty. Jestli zde opravdu jsou, to nám rytíři, ani současný farář nepotvrdili a vše zůstává záhadou ...

Pokud víte, kde původně stával hostěradický pranýř a jak se dostal na své současné místo, kontaktujte naši redakci. Závěrem bychom chtěli za vřelé přijetí a trpělivost poděkovat panu faráři Josefu Dvořákovi. *Marek Pečér*

Smírčí kámen a nápis na kostelní věži s letopočtem zahájení a pokračování stavby

Detail - letopočet 1486